

№ 27 (620)
Ліпень 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Прыцягненне: беларускі даследчык з ЗША Янка Запруднік –** стар. 2
- ☞ **Гісторыя самакіравання: віцебскае месцкае права –** стар. 3
- ☞ **Ініцыятыва: дзень культуры раёна –** стар. 4
- ☞ **Радавод: згадка аб Кукелях, Бітэлях, Стасяловічах –** стар. 6-7

Купальскі карагод у вёсцы Збароў Рагачоўскага раёна

Рэпартаж чытайце на стар. 5

На тым тыдні...

✓ 8 і 9 ліпеня ў вёсцы Аўцюкі Калінкавіцкага раёна прайшоў **восьмы Усебеларускі фестываль народнага гумару**. Па традыцыі ён пачаўся на раздарожжы паміж Малымі і Вялікімі Аўцюкамі, а працягнуўся ў сядзібе Каласка і Калінкі – галоўных герояў мясцовага гумару.

У першы дзень госці фестывалю маглі прагуляцца па падворках жыхароў Вялікіх і Малых Аўцюкоў, паўдзельнічаць у канцэртных праграмах. Другі дзень мерапрыемства прайшоў ў Калінкавічах. Са сваімі праграмамі выступілі беларускія каманды гумарыстаў, прайшоў конкурс «Міс Аўцюкі» і «Алімпійскія аўцюкоўскія гульні». Таксама была арганізаваная выстаўка турыстычных маршрутаў «Добра там, дзе нас няма», экспазіцыя экацэнтра «Аўцюкоўскія жывёлы і расліны» ды інш.

✓ 9 ліпеня ў Івянецкім музеі традыцыйнай культуры прайшоў **абласны фестываль-конкурс ганчарнага майстэрства «Гліняны звон»**. Фэст ганчароў ладзіцца раз на два гады, і дагэтуль ён вандраваў па раёнах Мінскай вобласці, у Івянцы ж ладзіўся тройчы. Сялята ганчары прыехалі сюды чацвёрты раз, і было вырашана, што ад гэтага года і надалей свята ганча-

роў будзе ладзіцца толькі ў Івянцы. На фэсце сабралася каля 70 удзельнікаў з 14 раёнаў Мінскай вобласці, сярод іх былі і знаныя майстры, і маладыя ганчары. Пад час свята адбываліся захапляльныя спаборніцтвы ў майстэрстве ганчарнай справы і дэкаратыўнай лепкі, ладзіліся спевы і танцы, прайшла выстаўка-кірмаш.

✓ 9 ліпеня ў вёсцы Выганашчы Івацэвіцкага раёна прайшоў **другі ваенна-гістарычны фестываль «Выганашчанская фартэцыя»**, удзельнікі якога ўзнавілі самыя яркія падзеі Першай сусветнай вайны на Усходнім фронце. У ліпені 1916 года там ішлі жорсткія баі, вёска Выганашчы апынулася на самой

лініі фронту і была падзеленая на дзве часткі – германскую і расійскую.

Рэканструктары з ваенна-гістарычных клубаў Брэста, Мінска і Гомеля ўзнавілі эпізоды тых падзеяў: першую газавую атаку нямецкіх войскаў пад час Баранавіцкай бітвы, Брусілаўскі прарыв, атаку паўзямлі Выганашчанскага плацдарма, братанне расійскіх і нямецкіх салдатаў на Агінскім канале ды інш. Акрамя фартыфікацыйных збудаванняў – дотаў, бетаніраваных сховішчаў – былі выкарыстаныя і іншыя аўтэнтчныя рэчы: акопная гармата, разборная металічная нямецкая палатка, што захавалася да нашага часу на адным з выганашчанскіх падворкаў (гаспадары выкарыстоўвалі яе ў якасці паветкі). Таксама пад час фэсту працавалі перасоўныя выстаўкі «Першая сусвет-

ная вайна. Агінскі канал – лінія супрацьстаяння», «Уніформы і экіпіроўкі салдатаў Першай сусветнай вайны».

✓ 9 ліпеня ў Полацкім раёне прайшоў **шосты ягадны экафэст «Полацкія чарніцы»**. Пад час імпрэзы адбыліся спаборніцтвы па зборы ягадаў на хуткасць, у якіх удзельнічалі 120 камандаў з Полаччыны. У самім горадзе ладзіліся выстаўкі лекавых раслінаў, перасоўная экалагічная выстаўка-экспазіцыя, выступалі вулічныя музыкі, артысты арт-праекта «Тэатральная перамена». Пад час фэсту прайшоў і другі рэгіянальны конкурс «Чарнічны пірог сяброўства», у якім удзельнічалі каля трыццаці камандаў з арганізацыяў грамадскага харчавання Полацкага раёна.

Такога наплыву людзей рознага ўзросту і схільнасцяў, якіх бы аб'ядноўвала любоў да беларускай мовы і культуры, абласная бібліятэка імя А. Пушкіна даўно не бачыла. Тым не менш, менавіта кіраўніцтва гэтай сталічнай культурнай установы шчыра вітала гасцей на прэзентацыі кнігі Янкі Запрудніка «Кантакты. Сіла прыцягнення Бацькаўшчыны», якая выйшла ў серыі «Бібліятэка Бацькаўшчыны».

Як зазначалі многія выступоўцы, новую кнігу Янкі Запрудніка можна назваць лагічным працягам папярэдняга выдання – «Па гарачых сьлядах мінуўшчыны. Лісты 1952 – 1959 гг.». У новай кнізе сабраныя лісты да Янкі Запрудніка, якія прыходзілі на яго адрас з Беларусі. Таму «Кантакты...» ўяўляюць сабой важную частку эпістальнай спадчыны беларускай эміграцыі, гісторыю развіцця стасункаў паміж беларусамі замежжа і землякамі з метраполіі. Над укладаннем кнігі працавалі вядомыя даследчыкі паваеннай эміграцыі Наталля Гардзюк і Лявон Юрэвіч, а само выданне пабачыла свет з дапамогай Згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына». Дзякуючы прафесіяналізму і руплівасці складальнікаў і рэдактараў выданне атрымалася сапраўды вартай крыніцай для даследавання жыцця беларусаў на эміграцыі.

Як падкрэсліў доктар філалагічных навук, літаратуразнаўца і даследчык Адам Мальдзіс, быў час, калі кантакты з беларусамі замежжа трактаваліся як варожыя, накіраваныя супраць тагачаснай улады. Але нягледзячы на жорсткія абмежаванні многія даследчыкі беларушчыны імкнуліся да супрацы з землякамі ў вольным свеце. Гэтыя памкненні рухалі і самім Адамам Восіпавічам, калі той першы раз выправіўся ў Ватыкан, а потым у іншыя краіны ды гарады, дзе былі беларускія асяродкі: Рым, Лондан, Варшаву, Нью-Ёрк... Там адбываліся знаёмствы, узніклі новыя ідэі, праекты, сярод іх адзін з важнейшых – стварэнне Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына»», сябрам Вялікай Рады якога на

– Так і адбылося, – адзначыла дырэктар Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва Ганна Запартыка, – і даведацца пра гэта можна з архіўных фондаў дзеячаў беларускага замежжа, якія створаныя ў архіве. Ёсць там і фонд Янкі Запрудніка, які пастаянна папаўняецца.

ніслаў Шушкевіч, доктар гістарычных навук, прафесар Леанід Лыч, старшыня Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны Алег Трусаў. Усе выступоўцы выказвалі захапленне той вялікай даследчай працай, якую робяць нашыя суайчыннікі за мяжой, ствараючы летапіс жыцця беларускай эміграцыі.

Янка Запруднік:

«Мы адчуваем пазітыўныя змены!»

Выступае Алег Трусаў

апошнім з'ездзе быў абраны Янка Запруднік.

Сябра Вялікай Рады ЗБС «Бацькаўшчына» акадэмік НАН Беларусі Радзім Гарэцкі адзначыў, што кніга «Кантакты. Сіла прыцягнення Бацькаўшчыны» – гэта важкі ўнёсак ў даследаванне той працы, якую робяць нашыя эміграцыйныя дзеячы дзеля захавання і адраджэння нацыянальных каштоўнасцяў: мовы, культуры, гістарычных ведаў.

Беларуская паваенная эміграцыя зрабіла вельмі шмат, каб нашыя культура і літаратура патроху вярталіся і больш разнастайнымі.

За гэтую працу і руплівасць у зборанні гістарычных матэрыялаў спадарыня Ганна праз Янку Запрудніка падзякавала ўсім дзеячам беларускай дыяспары ў свеце.

Шчырыя словы вітання Янку і Надзеі Запруднікам перадалі таксама айцец Іаан (паэт Зьніч), унучка Якуба Коласа Марыя Міцкевіч, пісьменнік Уладзімір Арлоў, першы кіраўнік незалежнай Беларусі Ста-

Бо, як падкрэсліў прафесар Л. Лыч, у сённяшняй Нацыянальнай акадэміі навук няма спецыялістаў, якія маглі б ажыццявіць гэтую працу. А вось Янка Запруднік і іншыя дзеячы беларускага замежжа робяць гэта прафесійна і на высокім навуковым узроўні. Усе выступоўцы шчыра віталі сям'ю Запруднікаў на роднай зямлі, віншавалі спадара Янку з 90-годдзем і жадалі яму яшчэ «сто з вялікім-вялікім хвосцікам гадкоў!»

Пад час прэзентацыі кнігі «Кантакты. Сіла прыцягнення Бацькаўшчыны» адбылося ўзнагароджванне пераможцаў конкурсу працаў па тэме беларускай эміграцыі, які быў зладжаны ЗБС «Бацькаўшчына» да 25-годдзя гэтай грамадскай арганізацыі. Прысутныя горача віталі пераможцаў конкурсу, і асабліва шчыра – В. Мярчук з Брэста, даследаванне якой прызнае было лепшым.

Янка Запруднік падзякаваў усім за цёплыя словы пра новую кнігу, за словы прыхільнасці даўніх сяброў, за тое, што на сустрэчу прыйшло так шмат моладзі. Ён узгадаў, што апошні раз быў у Беларусі тры гады таму, і з таго часу адчуў значныя змены ў стаўленні да беларускай мовы: «Мы тут чуюм яе яшчэ замала, асаблі-

ва ад малых дзетак. Але калі карыстаемся ёй, адчуваем узросшую талерантасць і цікаўнасць да роднага слова. Прынамсі, ужо мала хто дазволіць казаць, да прыкладу, такое: «Разгаварывай на чалавечаскам мове!»»

На заканчэнне прэзентацыі Янка Запруднік уручыў падзяку старшыні ЗБС «Бацькаўшчына» Алене Макоўскай ад Беларускага інстытута навукі і мастацтва (Нью-Ёрк), адзначыўшы што Згуртаванне робіць вялікі ўнёсак для беларусаў, якія раскіданыя па ўсім свеце. Напрыклад, за 12 гадоў «Бацькаўшчына» выдала каля трох дзясяткаў кніг па эміграцыйнай тэматыцы.

Пасля прэзентацыі яе ўдзельнікі і слухачы набывалі асобнікі новай кнігі і звярталіся па аўтографы да аўтара выдання. Кніга выклікала цікавасць як зместам, так і гістарычнымі здымкамі, якія можна было пабачыць на экране. Гэтыя акалічнасці, шчырасць словаў гасцей і сяброў, зацікаўленасць чытачоў новым выданнем зрабілі прэзентацыю кнігі Янкі Запрудніка значнай падзеяй у жыцці ўсёй беларускай грамадскасці.

Анатоль МЯЛЬГУЙ
Фота аўтара

У адпаведнасці з заканадаўствам

Асіповіцкі раённы аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, а таксама прадстаўнікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры ўстанавілі ў чэрвені мемарыяльныя дошкі на археалагічныя і гістарычныя аб'екты Лапіцкага сельсавета Асіповіцкага раёна.

Знакі былі ўстаноўлены на гарадзішчы жалезнага веку Лапічы, рэштках былой ка-

меннай воданепорнай вежы і гаспадарчай пабудове на былой станцыі Уборак, што калісьці існавала на чыгуначнай лініі Верайцы – Градзянка, праведзенай болей за сто гадоў таму на сродкі Мікалая і Магдалены Радзівілаў, уладальнікаў маёнтка Жорнаўка.

Праца па ўстаноўцы мемарыяльных шыльдаў будзе працягнутая і надалей.

Юрый КЛЕВАНЕЦ

Янка Запруднік і Адам Мальдзіс – размова даследчыкаў

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» смуткуюць з прычыны смерці журналіста і даследчыка беларускай культуры **Міхася Мікалаевіча ШАВЫРКІНА**. Выказваем шчырыя спачуванні родным, блізкім і калегам спачылага.

На вале старажытнага гарадзішча стаяць: фермер і краязнаўца Іван Баранюскі, супрацоўнік Асіповіцкага краязнаўчага музея Алег Вараненка, прадстаўнік Лапіцкага сельсавета Юлія Раеўская, загадчык раённага аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Ірына Раманенка, старшыня БАТАПІК Антон Астаповіч

Унікальны феномен – віцебскае месцкае права

У чэрвені 1561 года (455 гадоў таму) Віцебск атрымаў свой першы гарадскі прывілей з рук вялікага князя літоўскага Жыгімонта Аўгуста. Унікальнасць гэтай падзеі ў тым, што віцебскае гарадское (месцкае) права было адзінай на тэрыторыі Цэнтральнай і Усходняй Еўропы мадэллю гарадскога права славянскага паходжання. Мадэль гэтая на працягу XVI – XVII стагоддзяў паспяхова суіснавала з нямецкімі мадэлямі, у тым ліку з распаўсюджаным у Вялікім Княстве Літоўскім магдэбургскім правам.

Сёння мы гутарым пра гэтую ўнікальную з’яву з кандыдатам гістарычных навук, аўтарам кнігі «Ад пасада да магдэбургіі: прававое становішча насельніцтва местаў Беларускага Падзвіння ў XIV – першай палове XVII стагоддзя» Максіма Макаравым.

– **Максім Дзмітрыевіч, раскажыце, якія былі перадумовы з’яўлення віцебскага месцкага права і калі яно дзейнічала ў нашым горадзе?**

– Да таго, як у 1561 годзе наш горад атрымаў свой першы месцкі прывілей, усё вольнае насельніцтва Віцебска карысталася віцебскім земскім правам. Асноўныя яго нормы былі зафіксаваныя ў Віцебскім земскім прывілеі, іншыя ж дзейнічалі ў межах няпісанага звычайнага права. Шэраг нормаў рэгуляваў прававое становішча мяшчанства, якое да таго часу ўжо аформілася ў асобную саслоўную групу і нават мела ўласныя органы самакіравання, што складалася з войта і «старэйшых мяшчанаў».

У хуткім часе віцебскія баяры і князі зноў звярнуліся да караля і вялікага князя Жыгімонта, каб ён пацвердзіў іх копію земскага прывілея, пасля чаго яна набыла статус юрыдычнага дакумента. Тое ж зрабілі войт і мяшчане, і 6 чэрвеня 1561 года яны атрымалі свой першы выключна гарадскі прывілей, які фармальна ўраўняў іх у правах з князямі і баярамі.

Такім чынам, у Віцебскай зямлі сталі паралельна дзейнічаць два прывілеі, тэксты якіх былі практычна ідэнтычнымі. Для князёў і баяраў прывілей стаў уважлівым правам земскага шляхецкага, а для мяшчанаў – права месцкага.

Месцкае права дзейнічала ў Віцебску да 17 сакавіка 1597

нададзенае таксама ў 1570 годзе мяшчанам Суража, у 1577 годзе – Улы, а ў 1582 годзе – Веліжа. Прычым у Суражы і Веліжы яно дзейнічала як мінімум да 1654 года, калі гэтыя гарады былі заняты войскамі Маскоўскай дзяржавы.

– **У чым унікальнасць віцебскага месцкага права?**

– Адзначу два моманты. Па-першае, мяшчанства ў межах гэтай сістэмы мела вельмі высокі прававы статус. Віцебскія мяшчане заканадаўча замацавалі за сабою практычна тыя ж правы і абавязкі, якія мела шляхта Віцебскай зямлі. Па-другое, галоўнай павіннасцю мяшчанаў на віцебскім праве была вайсковая служба. Мяшчане не плацілі шэраг падаткаў, а неслі прэстыжную конную службу. Можна сказаць, што яны карысталіся рыцарскім правам.

– **Чаму ж тады віцебскае права было замененае ў 1597 годзе магдэбургскім?**

– Віцебскае месцкае права атрымала распаўсюджанне ў гады Інфлянцкай вайны, калі ўлады ВКЛ мелі вострую патрэбу ва ўзброеных атрадах, здольных утрымаць пад кантролем памежныя замкі. Па заканчэнні вайны збор падаткаў стаў для дзяржавы прыярэтнай задачай. Адносіны з мяшчанамі патрабавалася вярнуць у эканамічную плоскасць. Да таго ж, у мірны час ва ўмовах шляхецкага грамадства сістэма, у межах якой мяшчане карысталіся практычна шляхецкім наборам правоў, не магла праіснаваць доўга.

Тыя з віцебскіх мяшчанаў, якія валодалі маёмнасцю на земскім праве, паспрабавалі ўліцца ў шляхецкае саслоўе. Яны вылучыліся ў асобную групу «мяшчанаў конных». На пачатку 1590-х гадоў «конныя» ўступілі ў востры канфлікт з масай «паспалітага» мяшчанства Віцебска, у выніку чаго сістэма самакіравання горада была паралізаваная. Таму ў 1597 годзе ўлады ВКЛ папросту перавялі Віцебск на агульнапрыняты ў дзяржаве стандарт.

– **Калі Вы зацікавіліся пытаннямі прававога становішча мяшчанаў Падзвіння і якімі крыніцамі карысталіся ў сваіх даследаваннях?**

– Пасля заканчэння гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта я паступіў ў аспірантуру Універсітэта Мікалая Каперніка ў горадзе Торунь у Польшчы і планавалі займацца сацыяльнымі аспектамі гісторыі фартыфікацыі на беларускіх землях. Да ўрбаністычнай тэматыкі мяне падштурхнуў мой навуковы кіраўнік прафесар Станіслаў Александровіч.

Як выявілася, нягледзячы на наяўнасць шэрага працаў папярэднікаў, гэтае даследача поле прынесла дастаткова цікавыя адкрыцці. Калі казаць пра крыніцы, усе дакументы, датычныя віцебскага месцкага права, былі апублікаваныя яшчэ ў дарэвалюцыйны час. Гэтыя дадзеныя ўдалося істотна дапоўніць пад час вывучэння такіх архіўных фондаў, як Метрыка ВКЛ і Віцебскі земскі суд.

Гутарыла Алеся ДУБРОЎСКАЯ

Беларусы ў польскім войску

6 ліпеня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Беларусы ў Войску Польскім 1939 – 1945 гг. з прыватнага архіва Ігара Мельнікава», арганізаваная Пасольствам Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь.

Выстаўка прысвечаная ўдзелу беларусаў у складзе Войска Польскага ў баявых дзеяннях супраць нацыстаў на розных франтах Другой сусветнай вайны. Кандыдат гістарычных навук і даследчык І. Мельнікаў распавёў, што нашыя землякі змагаліся з нацызмам з першага дня Другой сусветнай, аб чым ведаюць не ўсе.

У верасні 1939 года ў радах польскага войска служылі 70 тысячаў беларусаў. Значная колькасць беларусаў апынулася ў 79-м пяхотным палку імя Льва Сапегі, 80-м палку навагрудскіх стралкоў і 78-м пяхотным палку з Баранавічаў. Усе гэтыя палкі ўваходзілі ў склад 20-й дывізіі пяхоты Войска Польскага, якую нездарма ў польскіх колах неафіцыйна называлі «беларускай». У верасні 1939 года на лініі малаўскіх умацаванняў 20-я дывізія мужна змагалася з ворагамі і да канца засталася вернай прысязе, а таксама ўдзельнічала ў бітве за Брытанію.

Гераічна змагаліся і байцы 84-га палескага пяхотнага палка ў бітве пад Мокрай. У складзе 2-га Гдынскага батальёна марскіх пяхотнікаў нашыя суайчыннікі ўдзельнічалі ў абароне паўвострава Хель.

Многія выходцы Заходняй Беларусі ваявалі ў акружанай нацыстамі Варшаве. Да кастрычніка 1939 года змагалася спецыяльная апэратыўная група «Палессе» – зводнае воінскае фарміраванне пад камандаваннем генерала Францішка Клеберга, у складзе якога ваявала шмат праваслаўных палешукоў.

Выстаўка прадстаўляе ўнікальныя фотаздымкі, дакументы і іншыя артэфакты з калекцыі беларускага гісторыка Ігара Мельнікава.

*Паводле інфармацыі арганізатараў
Фота з сайта istpravda.ru*

Ігар Мельнікаў (справа) знаёміць з выстаўкай Мікалая і Мацея Радзівілаў

Віцебскі земскі прывілей быў адрасаваны ўсім групам вольнага насельніцтва, але захоўваўся ў мяшчанаў, што каля 1540 года прывяло да канфлікту паміж гэтай сацыяльнай групай, з аднаго боку, і віцебскімі князямі і баярамі – з другога.

Спрэчку вырашылі паны – рада ВКЛ у Вільні. Улады загадалі захоўваць прывілей у адмысловай скрынцы, адзін ключ ад якой уручылі князям і баярам, а другі – войту і мяшчанам. Арыгіналам дакумента можна было карыстацца толькі ў найбольш урачыстых выпадках. Былі таксама створаныя дзве копіі прывілея, якія меркавалася выкарыстоўваць пры вырашэнні штотдзённых пытанняў. І хаця на кожнай з іх стаяла дзяржаўная пячатка, юрыдычнай сілы копіі не мелі.

года, калі горад атрымаў права магдэбургскае. Потым, пасля забойства полацкага ўніяцкага архіепіскапа Іасафата Кунцэвіча ў 1623 годзе, насельніцтва Віцебска ўвогуле страціла ўсе правы. А ў 1633 годзе кароль Уладзіслаў Ваза вярнуў віцеблянам тыя правы, якімі яны карысталіся да атрымання магдэбургскага права. З гэтага моманту месцкае права стала зноў дзейнічаць у Віцебску, пакуль у 1641 годзе гораду не было вернутае права магдэбургскае.

– **Віцебскае месцкае права дзейнічала толькі ў Віцебску, або яно было распаўсюджанае на іншыя гарады ВКЛ?**

– Пасля таго, як уласнае гарадское права заканадаўча аформілася ў Віцебску, яно ў якасці гатовай мадэлі было

Стагоддзі Беларускай Культуры

Погляд з 2016-га

Дайно тое было, але з памяці маёй не знікла. У пачатку 1980-х гадоў атрымаў кватэру ў адным з мінскіх дамоў на праспекце імя Машэрава (цяпер – праспект Пераможцаў). Як і ўсе засяленцы гэтага дома, займаўся добраўпарадкаваннем сваёй кватэры, не сочачы за гадзіннікам. Здаецца, моцна і не грукаў малатком, але суседу з ніжняга паверхі такое не падабалася. Добра ўзбуджаны, ён падняўся паверхам вышэй і стаў грукаць кулаком у дзверы маёй кватэры. Толькі ўступілі мы з ім у перапалку, а ён тут жа задае мне пытанне: «А чаму Вы разгаварываеце са мною так, як прынята гаворыць у нас на Уздзеншчыне?»* Ад-

казваю, што я і сам з Уздзеншчыны, з вёскі Магільнае. Твар майго суседа адразу змяніўся, павесялеў, і я нават атрымаў у яго згоду яшчэ з паўгадзіны папрацаваць з малатком. Пазней, як мне ўдалося высветліць, у нашым 15-павярховым пад'ездзе жыло пяць сем'яў, у якіх хтосьці быў родам з Уздзеншчыны. Усе мы былі ў прызных стасунках адно з адным. Але з цягам часу хтосьці з іх адышоў у невядомы свет, хтосьці пераехаў у іншае месца горада. А цяпер мне, 87-гадоваму чалавеку, ужо не да кантактаў з іх унукамі. Шкада, застаўся без землякоў. Згаданы мною выпадак далёка не адзінакавы.

мае здабыць сабе заслужаны аўтарытэт, вядомасць сярод землякоў. Ёсць сэнс на такі дзень раёна ў якасці гасцей запрашаць (магчыма, з сустрачнай культурнай праграмай) яго жыхароў, што надаць гэтай нацыянальнаму рэгіянальнаму святу яшчэ больш урачысты характар, уздыме настрой у людзей, хоць на часіну адарве іх ад бяздушнага інтэрнэту.

Хацелася, каб пры правядзенні такіх мерапрыемстваў было як мага больш усяго нашага нацыянальнага, беларускамоўнага. Мы дапускаем недаравальную памылку, калі не звяртаем належнай увагі на гэты фактар, забываемся, што толькі беларуская мова з'яўляецца асновай беларускай нацыянальнай культуры. Яе нельга ні ствараць, ні развіваць ні на адной з самых багатых сусветных, шырока распаўсюджаных моваў. Беларуская нацыянальная культура – гэта культура, якая ствараецца, развіваецца толькі на роднай, базавай мове нашай дарагой Бацькаўшчыны – на беларускай.

Было б апраўданым пры правядзенні разглядаванага мною культурна-масавага мерапрыемства шырока выкарыстоўваць дыялектную мову кожнага канкрэтнага раёна. Няхай людзі ведаюць пра моўную размаітасць нашай краіны, а для кагосьці гэта стане прыемным, радасным напамінам пра свой родны куток.

Нічога не хацеў бы, каб дачакацца і быць сведкам правядзення Дня культуры раёна ў сталіцы яго ўраджэнцамі, іх дзецьмі, унукамі і праўнукамі з Уздзеншчыны. Удзельнічаць у такім свяце могуць і ўздзен-

цы, якія жывуць у іншых населеных пунктах Беларусі і нават за яе межамі. Упэўнены, што сярод іх будзе каму прачытаць урыўкі са сваіх літаратурных твораў, на высокім прафесійным узроўні выступіць у якасці музыкі, выканаўцы эстраднай песні, ары з оперы, паказаць сябе ў ролі драматычнага артыста, таленавітага майстра пэндзля і г.д.

Не выключаю, калі практыка правядзення раённых дзён культуры прыжывецца ў Мінску, дык я абавязкова пастараюцца ўкараніць у сябе і абласныя цэнтры, буйныя населеныя пункты Рэспублікі Беларусь, ад чаго не толькі пабагацее, стане больш нацыянальным і па форме, і па змесце яе культурнае жыццё, але і людзі істотна прыбавяць у сваёй беларускасці, глыбей адчуваюць ускладзеную на іх самім лёсам адказнасць за захаванне этнакультурнай самабытнасці роднага краю, нацыянальнай ідэнтычнасці яго карэнных жыхароў. А гэта ўсё тое, дзе ў нас процьма нявырашаных праблемаў, чаго не павінна быць ва ўмовах паглыблення працэсаў сусветнай глабалізацыі, якая бязлітасна пажырае народы з дэфармаваным нацыянальным патэнцыялам культуры, адрынуты ад роднай мовы. Сёння яшчэ ёсць сілы ў беларусаў, каб паспяхова супрацьстаяць такім нялёгкім, адказным выпрабаванням. Галоўнае – не бяздзейнічаць, не спадзявацца на Бога. Наш лёс у нашых руках, у нашым разумным уладкаванні непаўторнага ва ўсім свеце беларускага нацыянальнага жыцця.

Леанід Лыч,
прафесар

Ведаць свае карані

Калі з агульнай колькасці жыхароў Мінска не браць пад увагу імігрантаў з колішніх саюзных рэспублік сучаснай постсавецкай прасторы, з замежных краінаў, дык пераважная большыня яго жыхароў – гэта (разам з дзецьмі і ўнукамі) ураджэнцы з іншых населеных пунктаў Беларусі, г.зн. яе аўтахтоны. Яны могуць паходзіць з аднаго і таго ж раёна, жыць побач адно з адным не толькі ў агульным доме, але і ў адным пад'ездзе, і не ведаць пра сваё зямляцтва, якое і на радзіме, і ў замежжы адыгрывае не апошнюю ролю ў завязванні сяброўства, кансалідацыі людзей у пэўнага роду супольнасць. Яго (зямляцтва) патэнцыял вельмі зручна было б выкарыстоўваць для правядзення разнастайных бясплатных культурніцкіх мерапрыем-

стваў, што не так часта здаецца ў нашым сённяшнім поўным клопатамі жыцці.

Я ніколі не быў арганізатарам нават самых элементарных культурна-масавага мерапрыемстваў, але набяруся смеласці прапанаваць адпаведным структурам, грамадскасці рэгулярна па чарзе ладзіць у Мінску Дзень беларускай нацыянальнай культуры якога-небудзь аднаго з раёнаў краіны

Я ніколі не быў арганізатарам нават самых элементарных культурна-масавага мерапрыемстваў, але набяруся смеласці прапанаваць адпаведным структурам, грамадскасці рэгулярна па чарзе ладзіць у Мінску Дзень беларускай нацыянальнай культуры якога-небудзь аднаго з раёнаў краіны сіламі яго ж выхадцаў, якія сёння жывуць у беларускай сталіцы. Праграма такіх Дзён можа быць самай разнастайнай. Усё бу-

дзе залежаць ад умельства іх удзельнікаў і арганізатараў. Істотных бюджэтных сродкаў на гэта не запатрабуецца. Тут патрэбна больш за ўсё абапірацца на ініцыятыву непаўрадных удзельнікаў, на фінансавую падтрымку спонсараў дзенага раёна, для якіх немалаважнае значэнне

P.S. Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры», пачынаючы з першых гадоў новага тысячагоддзя распачаў быў акцыю сустрэчай грамадскасці раёнаў Беларусі са сваімі землякамі і жыхарамі Мінска (так званыя «Траецкія кірмашы»). У вызначаны выхадны дзень у гасці да мінскага прызджалі сельгасвытворцы, работнікі адукацыі і культуры асобнага раёна краіны і арганізавалі ў Траецкім прадмесці своеасаблівы кірмаш, з усімі яго прыкметамі (продажам сваіх вырабаў, народным мастацтвам, самадзейнасцю). На адкрыццё кірмаша абавязкова запрашаліся землякі, якія сталі жывуць у Мінску. Удзел у такім мерапрыемстве абавязкова бралі кіраўнікі раёна, гераі вытворчасці і іншыя знакамітасці.

Такіх кірмашоў прайшло за адзін толькі 2001 год восем з наступных раёнаў: Ганцавіцкага, Чэрвеньскага, Нясвіжскага, Гўеўскага, Браслаўскага, Маларыцкага, Докшыцкага, Лепельскага.

Дакладна: на «Траецкіх кірмашах» панавала нашая беларуская мова.

Аднак хутка Беларускі фонд культуры ўпэўніўся, што гэтая яго ініцыяты-

ва абсалютна не патрэбная кіраўніцтву сталіцы, якое ні разу не ашчаслівіла кірмаш сваёй прысутнасцю. І наадварот, зрабіла ўсё, каб кірмашы перасталі існаваць у гістарычным цэнтры Мінска. Праўда, сама ідэя горадам была выкарыстаная для арганізацыі восеньскіх кірмашоў з раёнаў Беларусі каля Палаца спорту і ў іншых месцах. Але тыя кірмашы – гэта толькі гандаль, спроба падтрымаць раёны фінансава, а мінчукоў – таннай гароднінай. А што да адметнасці раёна, носбітаў яго культуры і мовы, то гэтым займацца ўжо ніхто не хоча – ні раён, ні Мінск. Ветэраны «Траецкіх кірмашоў» з удзячнасцю ўспрымаюць падтрымку гэтай ідэі Уладзіміра Васільевіча Ярмошына ў бытнасць яго старшынёй Мінгарвыканкама, чаго нельга сказаць аб яго наступніках.

Адсюль вынік: выдатная ідэя Л. Лыча наўрад ці будзе мець падтрымку з боку дзяржаўных органаў (не было б супрацьдзеяння!). А ў нашае безграшоўе падняць такую ідэю адной грамадскасцю не ўдасца.

Уладзімір ГІЛЕП,
старшыня ГА «Беларускі фонд культуры»

* У сярэдзіне 1960-х гадоў я пераканаўся і стаў моцна перажываць, што ні з боку дзяржавы, ні з боку самога грамадства, уключаючы і яго найбольш адукаваную частку, няма належнай павягі да самага дарагога, святага багацця любай Бацькаўшчыны – яе роднай беларускай мовы. Пад уплывам розных прычынаў і я, небарака, апынуўся па-за ёю. Не ведаю, што мяне падштурхнула да ўсвядамлення гэтай сур'ёзнай недаравальнай памылкі, і я даў сабе клятву непахісна прытрымлівацца такога, лічу, цалкам апраўданага правіла: ва ўсіх сітуацыях у межах Беларусі размаўляць толькі на яе нацыянальнай беларускай мове. Нагуральна, яна мела ўздзенскі каларыт, што не мог не заўважыць мой новы сусед-зямляк.

Рагачоўскі раён не ляжыць на шумных шляхах, ён удалечыні ад сталіцы ды ад абласнога цэнтра. Але тут спрадвеку жывуць шчырыя руплівыя людзі, якія не толькі ўмеюць працаваць, але і дбайна захоўваюць традыцыі продкаў. Таму і думаюць, як перадаць наступнікам здабыткі папярэдніх пакаленняў.

Пачнем з афіцыйнай

інфармацыі, дзе каратка распавядзем аб праекце, дзякуючы якому апошнім часам ажывілася творчае жыццё ў гэтым гомельскім рэгіёне. У 2009 г. Рагачоўскі аддзел культуры стварыў адзіны ў нашай краіне экамузей «Беларуская лялька» ў вёсцы Стрэнькі, два інфармацыйна-камунікацыйныя цэнтры ў аддаленых пасёлках Ільч і Беліц, выставачную залу ў райцэнтры, арганізаваў добраўпарадкаванне старадаўняга парку ў вёсцы Кісцяні. А ў 2013 г. аддзел культуры па праекце Еўрапейскага Саюза «Недзяржаўныя структуры і мясцовыя органы ўлады ў дзейнасці па развіцці» выйграў грант з праектам «Стварэнне эфектыўнай сістэмы культурных і інфармацыйных паслугаў для сельскага насельніцтва «Свет інфармацыі, культуры і творчасці – для ўсіх»».

За некалькі гадоў праект даў немалы плён; прафінасавана 40 ініцыятываў мясцовых жыхароў. Вось некаторыя. Адкрытыя 4 музеі: лекавыя зэлак у Збарове, у вёсцы Шапчыцы – «Шапкі з Шапчыцаў», у Ільчы – «Драўляныя карункі», а ў Курганні, дзе некалі быў маёнтак рускага пісьменніка Уладзіміра Кігна-Дзедлава, стварылі ягоны музей. Запачаткаваныя рэгіянальныя фестывалі, якія з часам могуць перакроцьчы межы раёна. У Забалаці гэта фестываль пчалароў «Смак мёду», у Лучыне – раённы конкурс «Грай, гармонік! Звіні, частушка!», у Доўску з’явіўся свой

музычны рынг. Акрамя гэтага ў Журавічах пачалі праводзіць свята вёскі, у Балотні адноўлена прастольнае свята Пакроваў Найсвятой Багародзіцы,

Кусянковай, дзве даследчыя працы пра валуны і пра мясцовую тапаніміку Лучына выдала Святлана Варыкава. 18 майстроў традыцыйных рамёстваў атрымалі рэсурсную падтрымку. Увесь раён даведаўся пра новых таленавітых асобаў: краязнаўцаў, майстроў, выканаўцаў. З’явіліся новыя і атрымалі падтрымку тыя, што існавалі раней, сельскія ансамблі, хоры, аб’яднанні па інтарэсах.

Антаніна Варанцова і спеўныя бабулі з Збарова

традыцыя правядзення абрадавых святаў адноўлена ў Азяранах і Стоўпні, традыцыйныя вячоркі адрадізіліся ў Пабалаўскім сельскім Савеце, у Гадзілавічах з’явіўся штогадовы фестываль «Купальская кветка», у Стрэньках адноўлены мясцовы народны строй... З падтрымкаю еўрапейскага праекта выдадзеныя кнігі па краязнаўстве (аўтарамі ж некаторых з’яўляюцца чытачы і аўтары нашай газеты): «Довск і Старый Кривск: летопись времени» напісалі Аляксандр Патапаў і Мікалай Шуканаў, «100 гісторый пра Лучын» ад Соф’і

Выйшла брашура «Галасы рагачоўскай вёскі».

А пры канцы чэрвеня прайшло вялікае свята «Галасы вёсак». Асноўныя мерапрыемствы адбыліся ў Збарове і Курганні, але імпрэзы ахапілі жыхароў усіх населеных пунктаў раёна. З усіх куткоў сабраліся маленькія, маладыя, сталыя і веку паважнага народныя майстры, краязнаўцы, творцы, каб паказаць адно адному свае набыткі, свае скарбы, свае таленты.

Пачалося свята ў Рагачове, дзе журналістам і гасцям з іншых рэгіёнаў распавялі аб супрацоўніцтве з ЕС, аб праек-

це «Свет інфармацыі, культуры і творчасці – для ўсіх». Там ваша карэспандэнтка пашчасціла сустрэцца ўжывую і з аўтарамі нашай газеты. Яны сталі выдатнымі гідамі пад час пераезду з аднога месца ў другое. Гістарычныя факты, звесткі пра населеныя пункты, факты пра землякоў, а таксама краязнаўчыя паказкі ды былічкі ад Аляксандра Рыкунова і Алега Вараненкі – усё добра пасавала і спрыяла знаёмству з раёнам.

Першым пунктам

вандроўкі па Рагачоўшчыне стаў Збароў. Тут у мясцовым клубе працуе экамузей «Таямніцы лекавых зэлак». Гасцей ужо ў фае сустрэў спеўны гурт бабулек, якія прапанавалі некалькі мясцовых песень. Галасы, не ўзмоцненыя сучаснымі дасягненнямі аўдыятэхнікі, луналі па ўсім будынку, не пакідаючы абыякавымі. Спявалі душы людзей.

А мы ўжо ў музейным паўзмроку. У цэнтры пакоя – своеасаблівы купальскі вянок, што пераліваецца агеньчыкамі. Гаспадыня музея Антаніна Варанцова кажа: «У нас кожны ахвочы можа загадаць сваё жаданне, якое збудзецца. Варта толькі шчыра папрасіць ды пераскочыць праз пялёстачкі». Пасля загадвання жаданняў і карагода вакол купальскай кветкі пачалася экскурсія. Загадчыца паказвала сушанае лісце, кветкі ды карані розных раслінаў, распавядала пра іх уздзеянне на арганізм, аб тым, як збіраць, як скарыстоўваць для лекавання. Зрэшты, не толькі для лекавання, але і для прафілактыкі, для стварэння прыемнага настрою. Прыкладам, цікава было даведацца, што звычайны сфагнум можна высушыць ды пашыць з яго шапачкі або хусткі для парылкі. Або – пра карысць звычайнай раскі, якой багата ў стаўках. Не абышлося і без адказаў на пытанні «што рабіць, калі...?»

Выдатным дапаўненнем стала дэгустацыя гарбатаў з скрыпеню, з лістоў суніцаў і ажыны. Напоўненыя мікраэлементамі ды вітамінамі, госці пакіравалі далей.

Прыпынак каля святой крынічкі

непадалёк вёска Свержань быў нядоўгім. Ініцыятар аднаўлення Аляксандр Патапаў распавёў яе гісторыю. Вядома ж, у спякотны дзень усе наталілі смагу, нехта набраў вадзіцы з сабою. А некаторым ахвочым быў і неспадзяваны дадатак. Метраў за сто ад абладжанай крыніцы з-пад каменя б’е яшчэ адна крыніца, тэрыторыя вакол якой пакуль не абсталяваная. Але з-за натуральнасці ўсё выглядае і адчуваецца больш таямніча і казачна. Амаль як у народнай песні...

Пастаянным чытачам нагадаю, што пра свержанскую крынічку мы друкавалі ў № 6 нашай газеты.

Апошні прыпынак –

у вёсцы Курганне. Тут адбыўся фінальны акорд свята. Пасля традыцыйных хлеба-солі гасцям паказалі прадстаўленне творчых калектываў, спевакоў, музыкаў, майстроў Рагачоўшчыны.

Пачалося мерапрыемства з абраду завівання бярозкі. У дзейства былі ўцягнутыя і прадстаўнікі мясцовых уладаў ды Еўрасаюза, госці з Мінска. А далей – прадстаўленне мясцовых ініцыятываў, фестываляў, калектываў, знаёмства з кнігамі і пастаноўкамі мясцовых талентаў. За якія паўгадзіны можна было пазнаёміцца з тымі асобамі і праектамі, якія я згадаў на пачатку артыкула.

Напрыканцы свята пераможцы конкурсаў па тэматычных пляцоўках атрымалі ўзнагароды, а прадстаўнікі ініцыятываў – памятныя сертыфікаты.

У рамках свята прайшлі ўрачыстае адкрыццё музея У. Кігна-Дзедлава. На жаль, ягоны маёнтак не захаваўся. Але элементы стваральнікі паспрабавалі перадаць у экспазіцыі. А таксама – паспрабавалі ўзнавіць побыт колішніх насельнікаў гэтых мясцінаў: адзін пакой прысвечаны сялянскаму побыту, іншыя – зможным сем’ям. Плануецца, што ў музеі не толькі будучы праходзіць экскурсіі, але і ладзіцца паэтычныя ды музычныя вечарыны, вечарыны ў старасвецкім антуражы.

У музеі У. Кігна-Дзедлава

Свята скончылася. Але працягваюць жыць ініцыятывы, калектывы, установы, народжаныя праектам «Свет інфармацыі, культуры і творчасці – для ўсіх». Сімвалічна, што большыня з іх падтрыманая і прафінасаваная Еўрапейскім Саюзам. Гэта пацвярджае вядомую ісціну, што свету мы патрэбныя, і патрэбныя адметныя, са сваім бачаннем наваколля, са сваімі традыцыямі, духоўнымі каштоўнасцямі. Дзе не варта здзяля збліжэння з суседзямі адкідаць сваю культуру ды й пераходзіць на суседскія традыцыі. І мова тут, асобы, іх учынкі – галоўны складнік.

*Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота аўтара. Больш здымкаў – на bfk.by*

“Карціна свету” адной асобы

Пятроў дзень

Пятроўка – ета галадоўка. Жыта не паспея, і ў цябе німа змалоць... Дажы бульбіны, і хлеба... І сядзі на холадзі, на голадзі...

Стану думаць пра Пятроў дзень. Думаю: «На Пятра пчолы мёд насілі ўжо ваўсю».

[Вы казалі: «Венікі да Пятра вяжучь...»]

Да Пятра вяжаць. А такія трутні, яны ўжо могуць і ціпер во, як абсыпаяцца.

[Хто вам сказаў, што да Пятра?...] Ета ўсі людзі знаяць, што да Пятра... Ну, напрымер, Пятро ў скрысенне будзя, што ўжо за етыя дні, штоб на Пятра ўжо венікі віселі.

[Чаму да Пятра?] Гаворыць: «Пятрок атрывае лісток». Баба казалася наша... Ад кождаго лісток... І ўжо пуста там.

Ну атрывае ветрам. Ён ужо прападае. Так во ўсё казалі: «Пятрок атрывае лісток». Ета і

баба наша казалася: «Ідзіця, дзетачкі, да Пятра. А то прыдзя Пятро...» Яна ўсё казалася: «На парозі ўжо вон стаіць святы Пятрок, атрывае ўжо з бярэзы лісток». Мы: «Хоць заўтры пойдзім!»

Трава-дзерэза

Прышлі ў цёмнінкі лясок,
Укудрявы верясок.
Там зялёная трава,
Назвавалася дзерэза.
А на ёй таўкачыкі,
Як на руках пальчыкі.
А ў пальчыках пылок.
Мы ім раны прысыпалі,
Раны быстра прысыхалі.
Сабіраець... Пасярэд іюля...

Чысла з дзісятга-пітнацатага яго ўжо ірваць... А як жара прыпячэ, яны растапырываюцца... Ад цёплага, еслі жаркае сонца... І пылчык высыпаіцца, далой высыпаіцца, яны пустыя стаяць... А тады ўжо... Зіму чарнеяць, а на лета... Яны такія дліношчыя... Ё і па дзесяць метраў, і паўзучы... Мы гаворым: «Ой, каза-дзерэза!» І на ёй таўкачыкі адзін ад аднаго (паказала сантыметраў пяць) будуць рэсць і рэсць, і

рэсць. Іх атрызаіш, атрызаіш і кідаіш, хоць із кляёнак із старых сумкі шылі, а то з вёдрамы хадзілі... А тады ўжо прыносілі дамоў, і баба на печ газеты... На дварэ няльзяс... Чуць вецярок... Ён, як вада, у рукі вазьмі... Палядзіш, ужо німа... Такі слізінкі... Называіцца цякун... Выцякае... І ён харашо, як абпарышся, жару адягвае, уталяе, што яно не баліць... Як абязболіваюшчыя ўколы. Калісь прымалі, дваццаць пяць рублей кілаграм быў. Матка насыпае, даёнка ў нас такая была, што кароў дояць... Матка ў чысцінкою... Малако туды не... Матка купіла для цікуна. Вот нагнуўшы дзень, пакуль не нарвом сумку і два вядры. Дома ўжо баба расцілала газеты... Печ гарячая. Чарзнь... Летам... і печ жа кожды дзень тапілі... Яна... штоб газета на газету харашо зайшла, штоб не рассыпаўся... І накладая пальчы ў два ішчэ і прыкрывае. Ён пасохня, а тады бярэ відзёлачку чыстаю і падтруквае яго. Ён ужо сухенькі... Пакеты здзелая і туды, ішчо відзёлачкам пашахая, марлю ўдзве рэдзі, і паставя даёнку, абважа і сыпа. Мусар астаецца,

а ён выцякая, як вада... І тады чысцінкі – адзін жоўцінкі пылчык там. Матка закрывае, завяжа... Вязе... У Ветку вазілі, здавалі... Яны падтрукваюць, ён і так лопайца, сам выцякая... цёпла... Яны ляжаць, таўкачыкі, абы як ляжаць... еслі каторы ляжыць вярхушкэй уніз, ета ўжо – усё. І тады бярэш пёрышкі, у каго гусі, прыходзяць, просяць... Баба наша цэлы пук дзерэзала гусінага пер'я... З крылляў... самыя буйныя, яны ж такія, не прапускаюць... Як ложкай бярэш іх і сыпіш па ране...

[Дзерэза называлася па-вашаму. А па-кніжнаму як?]

Уродзе, пльвун. Ён плыве... Хто жака: «Пайдзёмця ў пльвун»...

[Яшчэ раз: калі яго трэба збіраць?]

У іюлі... Пітнацатага іюля ўжо нада сабіраць. Патаму шта лета... Іюль... І аўгуст жаркі... Яны спеяць... І яны жоўцінкі стаяць... Сцябло зялёнае, а еці жоўцінкія...

Занісаў Генадзь ЛАПАЦІН

(Друкуецца паводле кнігі «Варвара Грэцкая як з'ява беларускай народнай культуры»)

Працяг тэмы. Папярэднія публікацыі ў №№ 3, 7, 9–13, 15–17, 22, 23, 25

Блізілася Радаўніца. У той год свята прыпадала на 14 мая. Трэба было аб'ехаць могількі, падправіць магільныя бліжкіх.

На Дзень Перамогі мы з мужам вырашылі з'ездзіць у Вішнева, дзе пахавана шмат родных на лініі маёй мамы, у Груздава (там магільна майго бацькі і шматлікіх родзічаў з яго боку) і ў Лазавец, дзе знайшлі вечны спачын бацькі майго мужа.

Па знаёмай з дзяцінства дарозе едем у Груздава. Вось ужо бачная старадаўняя царква, якая ў савецкі час доўга была ў заняпадзе – сіратліва стаяла без крыжа, жаласліва паглядаючы на наваколле.

У дзяцінстве я прыязджала суды аўтобусам з бабуляй Зосяй, бацькавай маці. Бабуля прыбіралася на магільках і расказвала, што каля царквы пахаваныя дзед Васіль і баба Ульяна Сыраквашы (бацькі яе бацькі Івана). Дагэтуль там стаіць помнік, вычасаны з каменя. Гэты дарагі помнік устанавіў адзін з іх сыноў – Юзя, які выехаў у Амерыку, вывучыўся там на адваката, пражыў на чужыне ўсё жыццё без сям'і ў самоце. Пасля смерці брата Івана (бацькі маёй бабулі Зосі) ён падтрымаў іх сям'ю матэрыяльна – дапамога набыць зямлю ўдаве, якая засталася з трыма дочкамі. За гэта іншыя родзічы пакрыўдзіліся і перасталі падтрымліваць стасункі з сям'ёй свайго памерлага

брата. На Груздаўскіх могільках даўно спачывае мая бабка Зося (Соф'я Іванаўна Кукель), яе муж Міхаіл Антонавіч Кукель (памёр у 1939 годзе), іх сыны Мікалай і Іван (мой бацька).

Мой бацька, Іван Міхайлавіч Кукель, усё жыццё працаваў настаўнікам, быў прадавіты і разумны чалавек. Беспадстаўна (як і многіх у тыя часы) яго рэпрэсавалі. Адбываў тэрмін у Горкаўскай вобласці. Пазней – рэабілітавалі са зняццем судзімасці. Побач магільны бабуліных бацькоў: Сыраквашаў Івана Васільевіча і Антаніны Адамаўны, і тры дзіцячыя – дзетка бабуліных сясцёр.

Наша дарога бяжыць далей: праз Валожын у Вішнева. Валожынскі раён сустракае сваімі ўзгоркамі і нізінкамі.

Дарога добрая, асфальтаваная, вядзе напярэтак. Даўно няма брукаванага гасцінца, што калісьці пяцілаў па навакольных вёсках. Мінаем Валожын. Каля Сакаўшчыны любемся прыгажуняй-рэчкай, Заходняй Бярэзінай. Лебедзі ўжо сядзяць на гнёздах, шмат дзікіх качак ды іншых водных птушак. Па берагах – рыбакі з вудамі, адноўленая мясцовая электрастанцыя.

Вось і Слайкоўскі лес. У дзяцінстве з дзядулем Пецем і бабуляй Нінай я бывала тут у грыбах.

Мой дзед, Пятро Бітэль, быў вельмі адукаваным. Меў здольнасці да навукі і насуперак матэрыяльным цяжкасцям атрымаў добрую адукацыю. У 1931 годзе скончыў настаўніцкую семінарыю ў Вільні. Працаваў настаўнікам. З 1935-а па 1939 год скончыў завочныя Вышэйшыя настаўніцкія курсы ў Вільні. Лес не быў да яго ласкавым. Перажыў і ваеннае ліхалецце, і рэпрэсіі. Нейкі час працаваў святаром. Потым зноў вярнуўся да настаўніцкай працы.

У 58 гадоў дзядуля завочна скончыў беларускае аддзяленне Мінскага педагогічнага інстытута імя М. Горкага і Дзяржаўныя цэнтральныя курсы завочнага навучання ў інстытуце замежных моваў у Маскве, атрымаўшы адначасова два дыпламы. Ён быў краязнаўцам, пісьменнікам, паэтам, перакладчыкам. Ведаў некалькі замежных моваў. Сябра Саюза пісьменнікаў СССР з 1985 года. (У 1998 г. БФК упершыню выкарыстаў пераклад П. Бітэля «Пана Тадэвуша», каб годна адзначыць 200-годдзе А. Міцкевіча. Выданне стала ўнікальным і для Беларусі, і для Польшчы. – «КГ»)

Пад'язджаем да Вішнева. Могількі разрасліся, займаюць вялікую плошчу. Магілы маіх дзядулі і бабулі, Пятра Іванавіча і Ніны Пятроўны Бітэль, чыста прыбраныя. Гэта заслуга ўдавы стрыечнага мацінага брата Славіка Марыны Стасяловіч. Яна, не шкадуючы ні свайго здароўя, ні часу, заўсёды

Закон

апярэджвае нас, дапамагае Марыне і яе дачка Надзя.

Марына жыве ў вёсцы Люташ, што за тры кіламетры ад Вішнева. Цяпер Люташ вымірае. Толькі дзе-нідзе жывуць людзі, і тое збоўшага састарэлыя. У вёсцы мноства пустых хатаў, толькі ў некаторыя на лета прыязджаюць дачнікі. А калісьці там віравала жыццё.

Я любіла ў дзяцінстве бываць у Люташы. Там сядзіба бацькоў маёй бабулі Ніны, Пятра Іванавіча Стасяловіча і яго жонкі Лізаветы Іванаўны. Непадалёк жывілі бацькі майго дзеда – Бітэлі Іван Сямёнавіч і Міхаліна Адамаўна.

Дом бацькоў майго дзеда быў сапраўдным прыстанкам для сям'і Пятра Іванавіча і Ніны Пятроўны ў розныя часы. Калі не было працы ў дзеда, калі ён быў у зняволенні, то сям'я выжывала простым сялянскім харчам, што давала зямля.

Іван Сямёнавіч Бітэль калісьці быў паштовым служачым, а яго жонка ў юнацтве служыла ў бацькоў мастака Рушчыца ў Багданаве. Іх хатка была невялічкая. Два пакойчыкі, кухня з рускай печчу, невялічкія сенцы. Дах быў накрыты саломай. У 1960-х гадах

у Люташы яшчэ не было электрычнасці. Я добра памятаю, як карысталіся лямпай, запраўленай газай, а радыё-прыёмнік у прадеда быў на батарэйках.

У гародчыку пры вуліцы расла вялікая груша, а на вуліцы – рабіна, якую ў юнацтве пасадзіла мая мама. За хатай у гародзе расло некалькі яблыняў. За гарадам – хлёў з кароўкай і свінямі, былі і куры. Каля хлява раслі кусты чырвоных парэчак. За гаспадарчымі пабудовамі на іх участку ўлетку квітнеў прыгожы луг і працякала вузкая рачулка. На гэтым лузе расла высокая трава з мноствам рознакаляровых дзікіх кветчак. Мне вельмі хацелася пабегаць па такой высокай траве, але таптаць сенакос забаранялася.

Калі Пятро Іванавіч Бітэль з жонкай Нінай Пятроўнай прыехалі з Палесся, дзе ён служыў святаром, то на некаторы час уладкаваліся ў бацькоўскай хаце. Улады прапанавалі Пятру Іванавічу адмовіцца ад сану і публічна, праз прэсу, ахаць рэлігію. Спачатку запалохвалі, потым абяцалі добрую працу і кватэру. А калі не адмовіўся, то адабралі даведку на права выконваць абавязкі царкоўнаслужыцеля.

Міхаіл Антонавіч Кукель з жонкай Соф'яй Іванаўнай, сынамі Іванам і Колям

Пётр Іванавіч Бітэль з жонкай Нінай Пятроўнай і дзецьмі – Ліяй (злева), Аляй (справа) і Андрэем (1948 г.)

Пра капейкі ды рублі

Уздоўж

3. Ніколі не кажы, што ў цябе ... жонка і поўна грошай (прык.). 9. У старажытнагрэчаскай міфалогіі – бог каханьня. 10. На грош ..., а на ўсё сяло дзіва (прык.). 11. Хто хоча сабраць ... грошай, той павінен іх пасеяць (англійская прык.). 12. Тое, што і ікона. 15. Багаты грошы збірае, а чорт ... шые (прык.). 18. Не да барыша, была б ... хараша (прык.). 19. ... Глінская. Імя вялікай княгіні маскоўскай, маці Івана Грознага, ураджэнкі ВКЛ, пры праўленні якой на Русі была ўведзеная адзіная валюта – срэбная капейка. 20. Літара грэчаскага алфавіта. 21. За ... нічога не купіш (прык.). 23. Пярэдні бок манеты ці медала. 28. Даў бог ..., ды грошай няма (прык.). 30. Грашовая адзінка

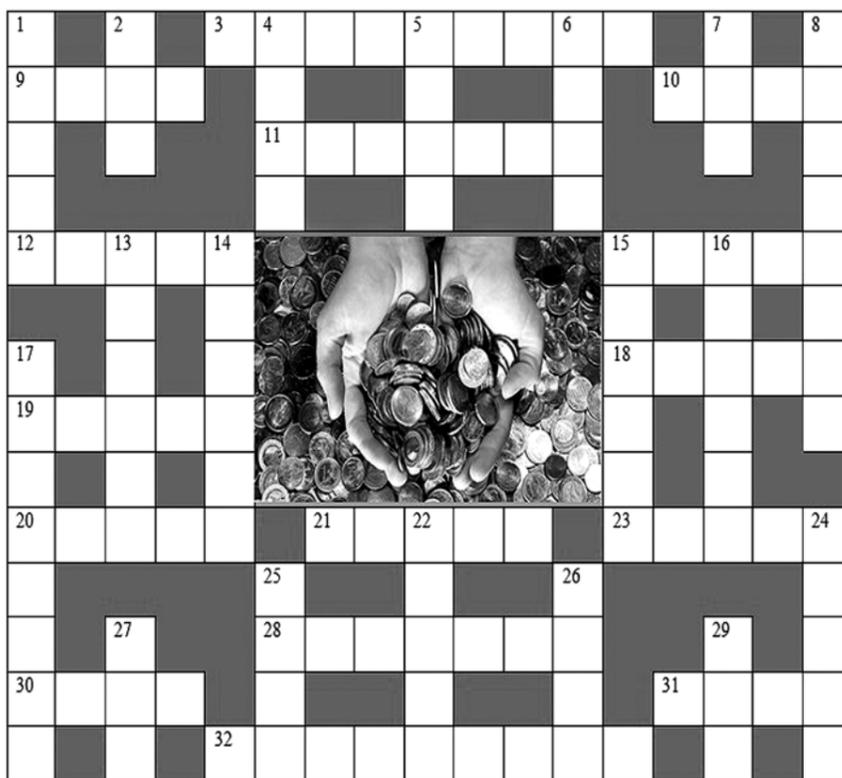
Японіі. 31. Грашовая адзінка ў ВКЛ, якая была ў абароце з 1501 г. і раўнялася 10 грыўням. 32. Той, у каго ёсць грошы, будзе нават у пякельным агні есці ... (арабская прык.).

Упоперак

1. «Казна – ... дзяржавы». П. Буаст. 2. Калі ... – грошы, дык самыя багатыя людзі – рыба-ловы (прык.). 4. Урачысты званы вечар, прыём (саст.). 5. У старажытнасці ў цюркскіх вандроўных народаў род дзяржаўнага аб'яднання. 6. Прыняцце на работу. 7. Грошы ... любяць, а хлеб меру (прык.). 8. Работнік выдавецтва, газеты, друкарні. 13. Капейка ... беражэ (прык.). 14. «... забіла больш душ, чым жалеза – цёл». В. Скот. 15. Вельмі пахае рэчыва, якое выкарыстоў-

ваецца ў медыцыне і парфюмерыі. 16. «Калі не ў грашах ..., дык аддай іх суседу». Ж. Рэнар. 17. Грашовая адзінка ў ВКЛ, якая была ў абароце да XVI ст. «Малы ..., ды дарагі» (прык.). 22. Важнічанне, бесцырымонныя паводзіны (разм., саст.). 24. «Лічыць ... ў чужой кішэні дрэнна, але цікава». Л. Крайнеў. 25. Шкода (перан.). 26. Абменьванне адной рэчы на другую. 27. Грунт пад вадой. 29. «Пайшоў дзед па грыбы, // Баба па апенькі: // Знайшоў дзед ... рублі, // Баба – ні капейкі» (прык.).

Склад
Лявон ЦЕЛЕШ

ЖЫЦЦЯ

Неўзабаве Пётр Іванавіч уладкаваўся на працу ў Вішнеўскую школу настаўнікам. Жылі на школьнай кватэры, у старым былым панскім доме, займалі адзін пакой. З Вішнева дзядуля і бабуля пастаянна хадзілі ў Люташ да памагаца састарэлым і нямоглым бацькам. Часта ў гэтых паходах удзельнічала і я.

Мы ішлі праз былы панскі сад, праз стары дзіравы мост цераз раку Альшанку, і далей па дарозе ў гару паміж царквой і касцёлам, перасякалі цэнтральную вішнеўскую вуліцу. Потым узнімаўся на высокую гару, парослую сачаўем. Цяпер гэтая гару зарасла сасонікам. А на той час з яе адкрываўся шырокі далягляд. Добра былі відаць вёскі Відэйкаўшчына і Люташ, неабсяжныя жытні палі, якія пераразалі дзве дарогі – Косая і Белая. Цяпер гэтых дарог няма.

Час не стаіць на месцы. Ён хутка бяжыць, мяняючы ўсё навокал. Мяняюцца абліччы населеных пунктаў, прырода, на змену адным пакаленням людзей прыходзяць новыя. Час сцірае з памяці многія факты, нейкія падзеі. Бывае, пакідае, здаецца, нязначныя дробязі. Але хто ведае, што ў плыні часу дробязь, а што – значная падзея?

Час перавёў з гэтага свету ў іншы многіх дарагіх сэрцу людзей, і нам засталіся толькі іх магілы і светлая памяць пра іх. Як жа важна іх зберагаць!

У 1965 годзе памерла мая прабабка Міхаліна – дзедава маці. У той дзень бабуля Ніна і я былі ў Люташы. Я бачыла з кухні праз фіранку, што прыкрывала праход у спальню, агеньчык – гарэла свечка. Бабуля сказала мне:

– Томачка, бяжы да Барыса, скажы, што памерла бабуля Міхаліна.

Барыс Стасяловіч – брат бабулі Ніны. Ён з жонкай Сашай і сынамі Славікам і Андрэем жыў на былой бацькавай сядзібе.

Я помню, як, хвалючыся, праз суседні двор дзядзькі Васіля па вузкай гладкай сцежачцы выйшла на высковую вуліцу. Праз драўляны масток і на ўзгорчак – вось і знаёмая хата. Бабулінае даручэнне я выканала...

На высокім пагорку Вішнеўскіх могілак стаяць побач два помнікі з крыжамі. Там спачывае прах маёй прабабкі Міхаліны і прадзеда Івана, якога ў вёсцы ўсё жыццё звалі Ясечкам. Каб патрапіць да іх магілаў, праходзім паўз магілы блізкіх людзей: стрыечнага мацінага брата Вячаслава Барысавіча Стасяловіча, дзядулевага стрыечнага брата Васіля Вікенцьевіча Краскоўскага і яго жонкі Рэгіны.

Дзядзька Васіль, як і мой дзед Пётр, нарадзіўся ў 1912 годзе. На яго долю выпала шмат выпрабаванняў.

У вайну 1914 года іх вялікая сям'я была ў бежанцах: маці, бацька і некалькі малых дзяцей. Трэба было спыніцца на начле, але не было месца: паўсюль поўна бежанцаў. Знайшлі нейкую пустую хату; але іх папярэдзілі, што там начаваць небяспечна, бо ўсе былыя жыхары памерлі ад тыфу. Дзецца не было куды, спыніліся ў ёй. У выніку амаль усе загінулі ад тыфу. Выжыла толькі маці Людва і адзін сыноч – Васіль.

Дзядзька Васіль пад час Вялікай Айчыннай вайны служыў у разведцы. Ён быў вельмі цікавым расказчыкам. Слухалі яго ўсе з задавальненнем. Апроч гэтага Васіль вельмі добра ўмеў маляваць.

У дзядзькі Васіля і цёткі Рэні мне было заўсёды цікава і па душы. Можна

Іван Самёнавіч і Міхаліна Адамаўна Біталі (1911 г.)

было зазірнуць у старую студню пад прыгледам гаспадара, дзе стары зруб месцамі пакрыўся зялёным мохам. Аднойчы дзядзька Васіль адзначыў мой рост ножыкам на вушаку дзвярэй. З таго часу кожны раз, прыезджаючы сюды, я мeralася з гэтай засечкай і радалася прыбаўленню свайго росту.

Іх хата мела вялікія сені з кладоўкай і лясвіцай на гару. Замест ганка быў агромністы, амаль круглы, пляскаты зверху камень. Злева ад увахода стаяла руская печ. У чырвоным куце між вокнамі вісела ікона, пад ёй уздоўж стала – шырокая лава. А злева, адразу за печку, каля сцяны стаялі два старыя драўляныя ложка, пад столлю былі палаткі. Нефарбаваная падлога была зробленая з вельмі шырокіх дошак. Яна заўсёды прывабна бялела чысцінёй, і ступаць па ёй басанож было вельмі прыемна.

Старая ікона, што вісела ў хаце, калісьці сама сабой аднавілася. Расказвалі, што яна была пацямнелая, але нейкім разам ачысцілася, стала светлая і выразная, толькі ніжні куточак застаўся цьмяным, такім, якой была ўся ікона да аднаўлення.

Усё мае свой пачатак і свой канец. Узнікаюць дзяржавы, развіваюцца, набіраюцца моцы, купаюцца ў сваім росквіце і магутнасці, але праходзіць час, і знікаюць у небывіцці. Так і любая сядзіба мае свой пачатак, развіццё, росквіт і заняпад.

Пасля смерці дзядзькі Васіля цётка Рэня жыла на мізэрную пенсію. Не жыла, а выжывала. Неяк летам завіталі мы ў гэтую гасцінную хату. Прывезлі такія-сякія прадукты, каб падтрымаць старую. Яна расказала, як ёй цяжка жывецца. Яе адзіны сын цяжка і безнадзейна захварэў. Сама яна не мела грошай, каб купіць дровы. Расказвала, што ад безвыходнасці і холаду нават хацела налажыць на сябе рукі. Але нехта памог, і зіму перажыла.

У хаце сціскалася сэрца ад жалю. Амаль васьмідзесцігадовая гаспадыня не мела сілы падтрымліваць былы парадак.

Гэта была наша апошняя сустрэча з цёткай Рэняй – увосень яе не стала.

Няма ў Люташы той хаты, дзе жылі дзедавы бацькі. Суседняя сядзіба дзядзькі Васіля выглядае, як і калісьці, хоць даўно не мае гаспадароў, толькі, пэўна, летам зарастае травой.

У хаце старых Стасяловічаў, бацькоў бабулі Ніны, жыве цяпер адна пасля смерці мужа і свякрові Марына Уладзіміраўна Стасяловіч – нявестка бабулінага брата Барыса. Змяніліся і хата, і двор, толькі хлявы засталіся былыя.

Пяцёра Марыніных дзяцей разляцеліся, як птушаняты з гнязда, і жывуць сваімі сем'ямі. Наведваюцца да маці, не забываюць, але ў кожнага сваё жыццё, праца, дзеці. А дабрыні і цеплыні Марынінага сэрца хапае на ўсіх: і на дзяцей, і на ўнукаў, і на суседзяў, і на сваякоў.

Дай Бог, табе, Марыначка, здароўя! Ёсць на Вішнеўскіх могілках яшчэ адзін стары помнік, дзе пахаваныя дзед і бабка маёй бабулі Ніны. Ён быў устаноўлены ў 1901 годзе. Там спачываюць Іван і Еўдакія Стасяловічы. Помнік і надмагілле вылітыя з цэмэнту.

Пакідаем Вішнева. Многа звязана з гэтымі мясцінамі. Тут адна палавіна маіх каранёў.

Дарога, як кінастужка, адмотвае кіламетры ў адваротным накірунку. Мінаем Валожын, Груздава, перасякаем Маладзечна з поўдня на поўнач і зварочваем з вілейскай дарогі на Лазавец.

На Дзень Перамогі мы заўсёды збіраліся ў сям'і бацькоў майго мужа Мікалая – Канстанціна Мікалаевіча і Антаніны Аляксееўны Бярэзіных, каб павіншаваць іх, былых удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, са святам. Яны практылі доўгае нялёгкае жыццё, выгадалі трох сыноў, дачкаліся ўнукаў і праўнукаў. Былі добрымі людзьмі і сумленнымі працаўнікамі. Вечна ім памяць!

Тамара БЯРЭЗІНА, г. Маладзечна

Хата Стасяловічаў у в. Люташ (21 чэрвеня 1957-г.)

Ліпень

20 – «Гутарка ў карчме, спісаная Кандрасем з-пад Докшыц» (Вілейскі р-н), ананімны вершаваны твор беларускай літаратуры, пазначаны датай: 20 ліпеня 1891 г., – 125 гадоў з часу стварэння.

20 – Гай дэ Пікарда (1931, Вялікабрытанія – 2007; пахаваны каля касцёла Св. Сымона і Св. Алены ў Мінску), англа-французскі даследчык беларускай культуры, які вывучаў жыццё і дзейнасць Ф. Скарыны, распрацоўваў гісторыю перакладаў Бібліі на беларускую мову, праблематыку гісторыі ВКЛ і інш. – 85 гадоў з дня нараджэння.

20 – Пяткевіч Часлаў Генрыхавіч (1856, Хойніцкі р-н – 1936), беларускі этнограф, фалькларыст – 160 гадоў з дня нараджэння.

21 – Антон Марціноўскі (Антоній; 1781, Радашковічы – 1855), рэдактар-выдавец, публіцыст, заснавальнік Віленскай друкарні (1817) – 235 гадоў з дня нараджэння.

21 – Чурко Юлія Міхайлаўна (1936, Расія), артыстка балета, мастацтвазнаўца, педагог, пісьменніца, аўтар кніг па гісторыі і тэорыі беларускай харэаграфіі, фальклору, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат тэатральнай прэміі імя Кандрата Крапівы (1996), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 80 гадоў з дня нараджэння.

22 – Бялінская Марыя Сяргееўна (1906, Магілёў – 1990), актрыса, народная артыстка Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

22 – Гаявая Валянціна Іванаўна (1936, Расія), балетмайстар, стваральнік і мастацкі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага заслужанага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі», народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1996), прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2004), кавалер ордэна Ф. Скарыны – 80 гадоў з дня нараджэння.

22 – Чамярыцкі Вячаслаў Антонавіч (1936, Дзятлаўскі р-н), літаратуразнаўца, крытык, тэксталаг, перакладчык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1994) – 80 гадоў з дня нараджэння.

22 – Юрэвіч Уладзімір Міхайлавіч (1916, Смалевіцкі р-н – 2005), пісьменнік і літаратуразнаўца, заслужаны работнік культуры

Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1994) – 100 гадоў з дня нараджэння.

23 – Валынчык Антон Міхайлавіч (1896, Слонімскае р-н – 1985), хормайстар, кампазітар, музычны дзеяч, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

24 – Анатоля Астрэйка (сапр. імя Акім Пятровіч; 1911, Капыльскі р-н – 1978), паэт, перакладчык – 105 гадоў з дня нараджэння.

24 – Церашчатава Вольга Васілеўна (1926, Лоеў – 1992), мастацтвазнаўца, збіральнік і даследчык помнікаў беларускай культуры – 90 гадоў з дня нараджэння.

25 – Левін Леанід Мендэлевіч (1936, Мінск – 2014), заслужаны архітэктар Беларусі, сярэдасноўных працоўных якога станцыі мінскага метро «Плошча Леніна» і «Няміга», адзін з аўтараў архітэктурна-скульптурных мемарыяльных комплексаў «Хатынь», «Прачыў», «Кацюша», «Праклён фашызму», лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1967), Ленінскай прэміі (1970), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2002, 2010) – 80 гадоў з дня нараджэння.

26 – Навагрудка (Гродзенская вобл.; упершыню ўпамінаецца пад 1044 г.), горад, цэнтр Навагрудскага раёна – 505 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

27 – Ежы Гедройц (1906, Мінск – 2000), палітык, публіцыст, мемуарыст, выдавец, культурны дзеяч, паслядоўны прыхільнік добрасуседскіх зносінаў паміж Польшчай і Беларуссю, Літвой і Украінай, частка асабістай бібліятэкі якога захоўваецца ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, – 110 гадоў з дня нараджэння.

27 – Крамарэўскі Леў Міхайлавіч (1896, Украіна – 1976), беларускі і расійскі балетмайстар, педагог, чыя пастаноўка балета Р. Гліэра «Чырвоны мак» (1933) дала пачатак балетнаму рэпертуару Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь, – 120 гадоў з дня нараджэння.

27 – Мацкевіч Юзэфа Фларыянаўна (1911, Чашніцкі р-н – 2003), мовазнаўца, член-карэспандэнт НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1971) – 105 гадоў з дня нараджэння.

“Да Пятра зязюльцы кукаваці,
Да восені дзейцы пагуляці...”

Царква апосталаў Пятра і Паўла ў мястэчку Трабы
(Іўеўскі раён)

Заснаваная прэмія імя Карласа Шэрмана за найлепшую перакладную кнігу

Сузаснавальнікамі прэміі з’яўляюцца ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў», Беларускі ПЭН-Цэнтр і Міжнародны дабрачынны фонд «Вяртанне».

Узнагарода будзе ўручацца перакладчыкам за мастацкую перакладную кнігу, апублікаваную ў годзе, што папярэдняе году намінацыі на гэтую прэмію. У выключных выпадках, калі пераклад на беларускую мову рабіўся некалькімі асобамі, прэмія можа быць падзелена паміж імі.

Намінаваць прэтэндэнтаў на прэмію могуць выдаўцы, творчыя аб’яднанні і самі перакладчыкі. У іх ляжыць абавязак прадставіць да 15 верасня на разгляд журы прэміі электронныя версіі і два папяровыя асобнікі намінаваных кніг. Папяровыя асобнікі прымаюцца па адрасе Саюза беларускіх пісьменнікаў (220012, Мінск, вул. Кузьмы Чорнага, 31-906), электронныя варыянты – на адрас: konkurs.pierakladau@gmail.com.

Прэмія за найлепшую кнігу ў жанры мастацкага перакладу заснаваная ў гонар выдатнага беларускага літаратурнага перакладчыка Карласа Шэрмана (1934 – 2005) і носіць яго імя. Плануецца, што першая цырымонія ўзнагароджання адбудзецца ў дзень нараджэння Карласа Шэрмана – 25 кастрычніка.

Склад журы будзе абвешчаны дадаткова.
Каардынатар прэміі – Таццяна Нядбай, +375 29 6768736.

Прэс-служба ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Алесь Шаціла.
Шляхціц з горнам
(скульптура, 2011 г.)

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

«**ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ ЗАПИСКИ**» – рускі штомесячны «вучона-літаратурны і палітычны» часопіс. Выдаваўся ў Пецярбургу ў 1839 – 1884 гг. З 1847 г. з выданнем супрацоў-

нічаў, а ў 1860 – 1866 гг. адзін з рэдактараў-выдаўцоў ураджэнец Віцебска, літаратурны крытык С. Дудышкін. У часопісе змешчаныя рэцэнзіі М. Чарнышэўскага на нарысы П. Шпілеўскага «Беларусь у характарыстычных апісаннях і фантастычных яе казках» (1854, № 7, 8), «Падарожжа па Палессі і Беларускім краі» (1854, № 12), прысвечаныя жыццю беларускага народа і яго этнаграфіі, рэцэнзія на зборнік «Народныя беларускія песні». У 1881 г. надрукаваныя ўспаміны Ф.А. Калістава (псеўд. К. Листов) «З памятнай кніжкі народнага настаўніка. Вяскова бурса», дзе аўтар апавядае пра сваю дзейнасць у беларускай вёсцы, апісвае побыт і норавы сялянаў, стан народнай асветы.

«**ОТКЛИКИ**» – грамадска-палітычная і літаратурная газета радыкальнага кірунку. Выдавалася на рускай мове ў Гомелі ў 1912 – 1915 гг. Газета была ў апазіцыі да царызму, неаднаразова падвяргалася судовым спагнанням, выходзіла з перапынкамі. Крытыкавала паліцэйска-бюракратычны рэжым, засілле цензуры. Асвятляла літаратурнае жыццё Гомеля, асабліва т.зв. «літаратурныя суды» – чытацкія канферэнцыі, прысвечаныя папулярным творам.

«**ОХ!**» – персанаж беларускай чарадзейнай казкі, блізкай да казак сюжэтнага тыпу «пра цудоўных памочнікаў і дзівосныя рэчы» (АТ 560); казачны чараўнік у выглядзе барадатага чалавечка.

Ох выскоквае з-пад зямлі да стомленага і галоднага бедняка, які прысеў на пень і моцна охнуў, корміць яго і прапануе яму сваю дапамогу. Дорыць герою чарадзейную табакерку, якая выконвае любыя пажаданні. Герой казкі, як і інш. казак падобнага сюжэтнага тыпу, перамагае злыя сілы і дабіваецца справядлівасці.

Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 384 ад 08 мая 2014 г.
Заснавальнікі: грамадскае аб’яднанне «Беларускі фонд культуры»; Гілеп Уладзімір Аляксандравіч.

Краязнаўчая
газета

Індэкс індывідуальнай падпіскі – 63320
ведамаснай – 633202

Галоўны рэдактар – Уладзімір ГІЛЕП.

Намеснік галоўнага рэдактара
Уладзімір Пучынскі.

Рэдакцыя: Анатоля Бутэвіч, Навум Гальпяровіч, Вітольд Ермалёнак, Алесь Карлюкевіч, Людміла Кірухіна, Адам Мальдзіс, Сяргей Мітраховіч, Вячаслаў Рагойша, Павел Сапоцька, Віктар Скоробагатаў, Тадэўш Стружэцкі.

Наш адрас:
220029, г. Мінск,
вул. Траецкая
набярэжная, 6.
Тэл. 283-28-26.
Тэл./факс
334-42-03
E-mail: kraga@tut.by

З-за абмежаванасці сродкаў выданне безганарнае. Аўтарскія рукапісы не рэцензуюцца і не вяртаюцца. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, імя і імя па бацьку, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Меркаванні аўтараў могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. Пры перадруку спасылка на «Краязнаўчую газету» абавязковая.

Падпісана да друку:
14.07.2016
Газета надрукавана ў друкарні ТДА «Знаменне» (Мінск, вул. Каржанеўскага, 14). Ліцэнзія ЛП № 02330/85 ад 23.01.2014.
Заказ 504.
Тыраж 636 асобнікаў.